

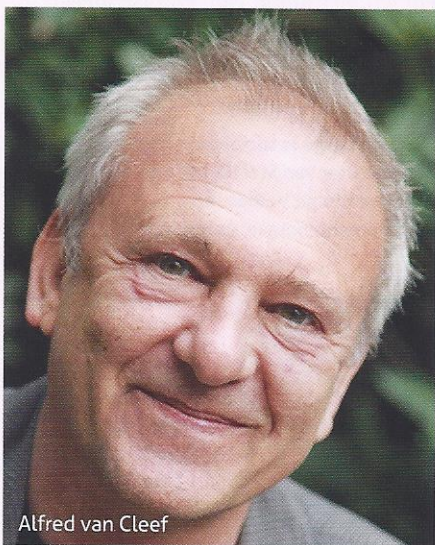
DE VERLOREN WERELD REVISITED

Marcel van der Steen

Journalist Alfred van Cleef schreef in 1992 een boek over de Bosnische familie Berberovic. Ze hielden contact en tien jaar later keerde hij met een van de familieleden terug naar Bosnië. Over een schrijvende familiegeschiedenis en een getraumatiseerd land.

‘Schrijf je alleen over een moslim-familie? Dan zal het wel een propagandistisch boek worden.’ Het zijn de harde woorden van de barvrouw in het hotel in Travnik waar journalist Alfred van Cleef in 1994 verblijft. Hij onderneemt een poging terug te gaan naar het dorp waar nog een deel van de Bosnische familie Berberovic woont, en hoeft niet ver meer, maar langs het laatste stuk weg zijn aan weerszijden *sniipers*. De afgelopen maand zijn er op die route meer dan tachtig mensen omgekomen, krijgt hij te horen van een Britse waarnemer die in hetzelfde hotel verblijft.

1994 is ook het jaar waarin het eerste boek over deze Bosnische familie, die deels als vluchteling in Nederland is terechtgekomen, uitkomt: *De verloren wereld van de familie Berberovic*. Een familie die woont in het dorpje Ljubija, behorend bij de stad Prijedor in het

Alfred van Cleef

noordwesten van Bosnië en Herzegovina. Het boek vertelt het verhaal van drie broers, hun vrouwen en kinderen, en de gruwelijkheden van de oorlog. Over de metamorfose van het dorp, waar Bosniërs, Kroaten en Serviërs als goede burensamenwoonden.

Wanneer op 30 april 1992 leden van de Servische politieke partij SDS (de partij van Karadzic) de plaatsnaamborden weghalen en vervangen door borden met het opschrift ‘Servische gemeente Prijedor’, lijkt er geen weg terug. De oorlog die in andere delen van het land al woedde, zou ook dit dorp uiteenscheuren. Executies, etnische zuivering: het grootste deel van de familie Berberovic vlucht.

‘Ik moet steeds denken aan een voormalige collega, die hier is doodgeslagen,’ zegt Hilmija

Van Cleef ontmoet in 1993 een van de drie broers in een Haarlemse kazernes, die dienst doet als asielzoekerscentrum. Hij schrijft over de familie voor onder meer *NRC Handelsblad* en *Vrij Nederland* en besluit het eerste boek te schrijven. Ook daarna blijft hij in contact met de familie en schrijft een tweede boek, waarvoor hij teruggaat naar Bosnië in 2012. Terug ook naar het kamp Omarska waar de broers gevangen hebben gezeten, waar in drie maanden tijd duizenden mannen werden omgebracht. Hilmija gaat met hem mee, voor het eerst sinds 1992 is hij terug in Omarska. Ze gaan een van de ruimten binnen. Hilmija blijft maar even. ‘Ik moet steeds denken aan een voormalige collega, die hier is doodgeslagen,’ zegt hij. ‘En natuurlijk aan Hamdo, die het bloed van de muren moest schrobben.’

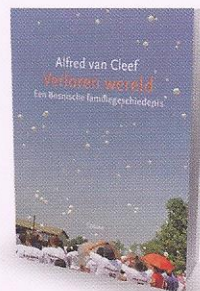
Naast de gruwelijkheden beschrijft Van Cleef ook het leven nu van de eerste en

tweede generatie Bosniërs, de diaspora die zich over Europa heeft verspreid. Wat een belangrijke toevoeging is aan de eerste uitgave van het boek. Maar de meeste indruk maakt het persoonlijke verhaal van de familie midden in de hel van de Bosnische oorlog, het leed van de slachtoffers. En daarbij kun je je afvragen of de barvrouw in Travnik gelijk had, dat het een eenzijdig boek is geworden, met alleen maar oog voor het leed van de Bosniërs, de Bosnische moslims. Want over de Servische kant van het verhaal lees je weinig in *Verloren wereld*. En dat zal zeker voor velen in het Bosnië van tegenwoordig opnieuw reden zijn om het boek af te doen als propaganda.

Want in Bosnië is er anno 2014 niet veel veranderd. De wapens zwijgen, maar de strijd lijkt nog niet voorbij. Het land is verdeelder dan ooit. De voormalige strijdende partijen hebben zich politiek ingegraven. Het volk mort voorzichtig, in februari kwam het tot rellen en protesten in verschillende steden, ziek van politici die vooral hun eigen zakken vullen en zich bedienen van nationalistische retoriek. Van een Bosnische lente lijkt nog geen sprake.

Ondertussen verschijnt vandaag een bericht in de Bosnische media: Massagraf gevonden in Oborci. Met mogelijk daarin 150 lichamen van slachtoffers uit de buurt van Prijedor. Wat nog maar eens pijnlijk duidelijk maakt dat het schrijvende verhaal van de familie Berberovic ook het verhaal is van het getraumatiseerde land dat ze achter zich lieten.

Marcel van der Steen is journalist en programmamaker en werkte als correspondent op de Balkan.

**Verloren wereld.
Een Bosnische
familiegeschiedenis**
Alfred van Cleef

Cossee, 2014